

ובית הלל טוענים כנגד זה: הני מילי [דברים אלה אמורים] דווקא בבכור
 תם, שקרב במקדש, אבל בבכור בעל מום – הרי כתיב [נאמר]: "בשעריך
 תאכלנו הטמא והטהור יחדיו יאכלנו" (דברים טו, כב). וקל וחומר הוא:
 מה אם כהן טמא שאינו אוכל בבשר קדשים קלים – אוכל בבשר בכור
 בעל מום, זר שאוכל בקדשים קלים,
 כגון שלמים, הנאכלים לכל אדם –
 אינו דין שיאכל בבכור? ומקשים:
 איכא למיפרך [יש מקום לשבח] את
 הקל וחומר, ולומר: מה לכהן טמא
 שהותר לאכול בכור בעל מום – שכן
 איסור הטמא בקדשים הותר מכללו
 בעבודת צבור, שהרי אם אין כהנים
 טהורים – מקריבים את קרבנות
 הציבור בכהנים טמאים. אבל זר –
 אסור לעולם להקריב! ובית הלל
 משיבים על כך: אטו [וכי] בעבודה
 של הקרבנות קאמר [הוא אומר] קל
 וחומר? באכילה קאמרינן [אנו
 אומרים]. ולענין אכילת קדשים, אכילת
 זר עדיף על אכילה של טמא, שטמא
 אינו אוכל קדשים קלים ואילו זר אוכל,
 ולכן לענין אכילת בכור בעל מום נלמד
 הזר בקל וחומר מן הטמא. ועוד שנינו
 בבביתא: זר עקיבא מתיר לכל
 להימנות על בשר בכור בעל מום,
 ואפילו גוי. ומסבירים: מאי טעמא
 [מה הטעם] של ר' עקיבא? נאמר
 "כצבי וכאיל" (שם), מה צבי ואיל
 מותר באכילה לגוי, אף פסולין, בכור
 שנפל בו מום ונפסל, מותר לגוי.
 ושואלים: ואידך [והתנא האחר] בשם
 בית הלל, שאינו מתיר להאכיל לגוי מן
 הבכור, מדוע אינו למד כן? ומשיבים:
 תלתא [שלוש] פעמים "צבי ואיל"
 כתיבי [נאמר] בפסולי המוקדשים, זה
 שבבכור (שם), ועוד שנים (דברים יב,
 טו. שם כב), חד [אחד] נצרך לכמו
 שאמר ר' יצחק, וחד [אחד] לכמו
 שאמר ר' אושעיא, וחד [אחד] בא

ללמד לכמו שאמר ר' אלעזר הקפר. ואידך [והכתוב האחר] ללמד: מה צבי
 ואיל פטורים מן הבכורה, אף פסולי המוקדשין, למרות שאינם קרבים על
 המזבח, מכל מקום פטורין מן הבכורה.
א תנו רבנן [שנו חכמים]: בכור בעל מום, אין מאכילין אותו לנדות,
 אלו דברי בית שמאי. ובית הלל אומרים: מאכילין אותו לנדות.
 ואמרי: מאי טעמא [מה הטעם] של בית שמאי? דכתיב [שנאמר] בבכור:
 "ובשרם יהיה לך כחזה התנופה וכשוק התרומה" (במדבר יח, יח),
 הניתנים לכהן מכל זבח שלמים, מה התם [שם] נדות לא אוכלות מן
 הבשר, שהרי קדשים הם ואסור לטמא לאוכלם – אף הכא [כאן]. בבכור
 בעל מום, נדות לא. ובית הלל אומרים: הני מילי [דברים אלה אמורים]
 בבשר בכור תם, שהוקש לחזה ושוק אבל בכור בעל מום – הלא
 נאמר בו במפורש שהטמא והטהור אכלה (שם). ובית שמאי טוענים:
 הני מילי [דברים אלה] שהטמא יכול לאכול אותו, אמורים היכא [במקום]
 שאין טומאה יוצאה עליו מגופו, כגון שנטמא בכת או בשרץ. אבל
 היכא [במקום] שטומאה יוצאה עליו מגופו, כגון זב או נידה – לא.

פירוש: שהשור בפני עצמו נחשב כצבי וכאיל, דהיינו שני מיניו. ולא כמו שרגילין לפרש שם,
 כדקאמר הכא.
אין מאכילין אותו לנדות – הוא הדין לבעל קרי. דלא שרו רק לטומאה שהותרה בפסח,
 כדמוכח בסמוך.

מסורת הש"ס
 א. ילק"ש תורה תשנה.
 ב. ראה מכות כב,א.
 ג. ראה חולין כח,א.
 ד. בבורות טו,א. מדרש
 תנאים דברים יב, כב. ילק"ש
 תורה תשנה. שם תתכ.
 ה. תוספתא בבורות פ"ג
 טז. ילק"ש תורה תשנה.
 וראה ובחים עקב,ב.

גדרות

**ובית הלל יש בכתיב: ובית
 הלל אומרים.**

**בעבודה קאמר בכתיב
 ועוד: בעבודה קאמרינן.
 באכילה קאמרינן אכילת
 זר עדיף בש"מ: באכילה
 קאמרינן ולאכילה זר עדיף
 ויש בכתיב: באכילה
 קיימינן אכילת זר עדיף
 ויש: באכילה זר עדיף.**

**מה צבי ואיל מותר לגוי אף
 פסולין מותר לגוי יש בכתיב
 ובש"מ: מה צבי ואיל
 מותר לגוי אף בכור מותר
 לגוי וברוב כתיבי: מה צבי
 ואיל אפילו גוי אף בכור
 אפילו גוי.**

**חד לכדרי יצחק וחד
 לכדרי אושעיא ברבינו
 גרשום: חד לכדרי יצחק
 אמר ר' אושעיא וברשי
 ותו: חד לכדרי יצחק
 ורבי אושעיא וכך תיקנו
 בדפוסים וכן בש"מ, ושם
 נוסף בשם ספרים אחרים:
 דאמר רבי יצחק החורש
 בשור פסולי המוקדשים
 לוקה מ"ט כצבי וכאיל גוף
 אחד ועשאו הכתוב שני
 מיניו. ואמר ר' אושעיא
 המרביע שור פסולי
 המוקדשים לוקה מאי
 טעמא כצבי וכאיל גוף אחד
 ועשאו הכתוב שני מיניו.**

**הקפר בש"מ נוסף בשם
 ספרים אחרים: דאמר רבי
 אלעזר הקפר הרי זה בא
 ללמד ונמצא למד מה
 בהמה בשחיטה אף צבי
 ואיל בשחיטה.**

**ואידך בש"מ בשם ספרים
 אחרים: וחד.**

**מן הבכורהו מן הבכורה
 בש"מ: מן הבכורה ומן
 המתנותו מן הבכורה ומן
 המתנות.**

**ובשרם יהיה לך כחזה התנופה
 ועוד נוסף: כחזה התנופה
 וכשוק הימני יהיה לך.**

**אכלה בכתיב: יאכלנו
 ובש"מ: יאכלנה ובב"ח:
 יחדיו יאכלנו.**

**אבל היכא – דאשכחן
 בכתיב: דאשכחא.**

עיונים

ובית הלל הני מילי תם רשי כתב כי לדעת בית הלל כתוב זה אינו עוסק אלא בבכור
 תם, ורק הוא מוקש לחזה ושוק, ולא בעל מום. אבל בתוס' הוכיחו מכמה מקומות כי כתוב
 זה עוסק לכל הדעות אף בבכור בעל מום, וכפשוט הכתובים (אור שמח). אלא שלדעת בית
 הלל בא הקל וחומר ומציא את בעל המום מן ההיקש לחזה ושוק. ומכל מקום, אין מדובר
 אלא לענין היתר אכילה לזר, שנלמד בקל וחומר מטמא. אבל הגוי, שקל וחומר זה אינו
 קיים לגביו – נשאר באיסורו (מהר"ט אלגאזי).

באכילה קאמרינן אכילת זר עדיף ואילו לדעת בית שמאי אין מקום להשוות אכילת
 קדשים קלים על ידי הזר, לאכילת הבכור על ידי הכהן. שאכילת קדשים היא ענין לעצמו,
 הנוגע לקדשים תמימים שקרבו על המזבח, ויש בה חלק לזרים. ואילו אכילת הבכור על
 ידי הכהנים – מצוות עשה היא על הכהנים, כחלק ממתנות הכהונה (וגם כשנפל בו מום),
 ואין לזר כל חלק בה. וכן מצאנו לענין תרומה, שאף היא ממתנות כהונה, שזר שאוכל
 קדשים קלים אסור לאכול בתרומה, ואילו כהן שהוא אונן אינו אוכל בקדשים קלים, ואולם
 מותר לאכול תרומה (יבמות עב).

ואידך תלתא צבי ואיל וכו' רשי פירש כי הכוונה ב"אידך" היא לדעת בית הלל
 שבבביתא זו, שאסר להאכיל מבשר הבכור לגוי. ולדעה זו, יש בכך איסור מן התורה. אבל
 בעל הלכות גדולות סבור כי לשיטת תנא זה אין האיסור אלא מדרבנן (ראה תוס' בעמוד
 הקודם). ולפי זה יש להסביר כי מדובר כאן על דעתם של בית שמאי (מהר"ט אלגאזי).

חד לכדרי יצחק וחד לכדרי אושעיא וכו' הפירוש בפנים הוא לפי נוסח הגמרא של רשי
 ותוס' – "חד לכדרי יצחק ור' אושעיא", שמכתוב אחד למדים מה שאמרו שניהם (וראה
 ברבינו גרשום, שגרס "לכדרי יצחק אמר ר' אושעיא"). ורבינו גרשום ורשי כתבו כי אינם
 יודעים מה הוא אותו דין. ואילו רבינו תם הצליח (לפני פטירתו. ריטב"א) לבאר על פי
 סוגייתנו "הלכה שלא נתפרשה מעולם" במסכת מכות (כב,א), שם אמר ר' אושעיא כי
 המרביע פסולי המוקדשים דינו כמרביע כלאים. ואילו ר' יצחק אמר כי החורש בהמת
 פסולי המוקדשים לוקה כאילו חורש בשני מיני בעלי חיים יחדיו. ולא נתבאר מניין למדו
 דבר זה. ולדעת רבינו תם, שני דברים אלו נלמדו ממה שהוקשו פסולי המוקדשים לצבי
 ואיל (שהרי ניתן היה להקישם לצבי בלבד או לאיל בלבד) – ללמד כי יש לפסולי
 המוקדשים דין של שני מיני בעלי חיים (ראה ספר הישר סימן תרעג). ומה שנוכח בתוס'
 לפנינו בשם רבינו חננאל, הוא כנראה שיבוש רגיל של ראשי התיבות של שמות שני החכמים
 אלו.

תוספות

ובית הלל תם כו' – אף על גב דהאי
 קרא מיירי נמי בבעל מום, בין
 לרב בין לדבי רב דלעיל בריש "עד כמה"
 (בבורות כח,א), ובין לרבי ישמעאל בין
 לרבי עקיבא דפרק "איזהו מקומן"
 בסופו (ובחים נו,א), ובין לרבי ישמעאל
 ובין לרבי יוסי הגלילי דברישי "בית
 שמאי" (שם לו,א), או "מבשרם"
 דמשמע אחד תם ואחד בעל מום, או
 מ"יהיה (לו) [לך]" דדריש: לימד על
 הבכור בעל מום שנותנו לכהן. מכל
 מקום, אתי קל וחומר ומפיק מהיקשא,
 ונאכל לזרים, מאחר דמתוקמא היקשא
 ד"כחזה התנופה" בתם. ובכי האי גונא
 אשכחן בפרק קמא דובחים (יב,ג) גבי
 אשם שנכנס דמו בטול – לא מצית
 אמרת, קל וחומר מעולה. אף על גב
 דרבנן אית להו היקשא ד"חטאת
 כאשם" למלתא אחרית, כדמוכח סוגיא

התם. ובפרק קמא דקדושין (יד,א) אתי קל וחומר ומפקא מגזירה שוה, בגמרא
 "ובמיתת היבם", גבי וכל היכא דכתיב (חוקה) [ענינא] לא דרשינן קל וחומר.
 ובשמעתין דמצות עשה שהזמן גרמא (שם לד,ב) גבי טפלים חייבין נשים כל
 שכן. והא דלקמן דריש פרק תשעי (נג,ב) דדרשינן מהיקשא ד"עשר תעשר" –
 מקיש בהמה למעשר דגן, מה מעשר דגן מן החדש על הישן לא, ומפקא מקל
 וחומר דכששים ועזים שהם כלאים זה בזה מתעשרים מזה על זה חדש וישן כו'
 – התם לא מיתוקמא היקשא אי איתת למידן קל וחומר. ואף על גב דלרבי
 יוסי ברבי יהודה צריכי היקשא, לכדאמר בההוא פירקא [שם טז,א], דמה מעשר
 ניטל באומד ובמחשבה וכו', וצריכא נמי לכדדרשינן בובחים בסוף פרק "בית
 שמאי" (מה,א) קדשי גוים אין חייבין, מכל מקום, עיקר אתיא היקש ל"ישנה
 שנה". והא דב"כ "הבשר" (חולין קטז,א) איכא מאן דאמר דבשר בחלב אסור
 באכילה ומותר בהנאה מגזירה שוה ד"קדשי" "קדשי", ואיכא למאן דאסר אף
 בהנאה מקל וחומר – לא קשיא מידי אהתיא דקדושין (נו), כדפרשינן בקדושין.
חד לכדרי יצחק ורבי אושעיא – פירש בקונטרס דלא אתפרש. ורבינו חננאל
 מפרש דהיינו ההיא דפרק שני דמכות (כב,א): המרביע שור פסולי המוקדשין
 והמנהיג שור פסולי המוקדשין – לוקה, גוף אחד הן ועשאו הכתוב שני גופין.
 פירוש: שהשור בפני עצמו נחשב כצבי וכאיל, דהיינו שני מיניו. ולא כמו שרגילין לפרש שם,
 כדקאמר הכא.

אין מאכילין אותו לנדות – הוא הדין לבעל קרי. דלא שרו רק לטומאה שהותרה בפסח,
 כדמוכח בסמוך.

וחד לכדרי אלעזר הקפר שמן ההיקש של פסולי המוקדשים לצבי ואיל הוא למד לצד
 השני: מה פסולי המוקדשים צריכים שחיטה כדי להיתרם באכילה, שנאמר "ובחתי", אף
 צבי ואיל, שהם חיות, צריכים שחיטה כדון בהמה (חולין כח,א). וכתבו בתוס' (בעמוד
 הקודם) כי ר' עקיבא, הלמד מ"צבי ואיל" להתיר בכור לגוי, למד שחיטה בחיה מכתוב
 אחר. או שהוא למד דין אחד מ"צבי" ודין אחר מ"איל". אבל יש שהציע כי לדעת ר'
 עקיבא, ההיקש של פסולי המוקדשים מלמד לשני הכיוונים, שדין פסולי המוקדשים כצבי
 ואיל לענין היתר אכילה לגוי, ודין הצבי והאיל כפסולי המוקדשים לענין שצריכים שחיטה
 (מהר"ט אלגאזי).

ואידך לגרסתנו לעיל "חד לכדרי יצחק וחד לכדרי אושעיא", דין זה הוא דין רביעי. ואין
 לפרש ש"אידך" הוא דעת ר' עקיבא, החולק, שהרי הוא צריך ללמוד מכאן שפסולי
 המוקדשים מותרים לגוי (מהרש"א). ובעל שיטה מקובצת מחק מלים אלה מגרסת הגמרא.
 ויש שהציע כי "אידך" זה הוא בר מחלוקתו של בר קפרא במסכת חולין (מים קדושים).
אין מאכילין אותו לנדות כלומר, לנשי כהנים שהן נדות. אבל נשים אחרות – ממילא
 אינן אוכלות מבשר הבכור, שהרי לשיטת בית שמאי זרים אסורים בו (רבינו גרשום). והוסיפו
 בתוס' כי לא רק הנידה, אלא גם בעל קרי, ושאר טמאים שטומאה יוצאת עליהם מגופם,
 אסורים בו.

אורה ההלכה

טמא אינו אוכל בקדשים קלים הטמא אסור לאכול מן הקדשים. (רמב"ם ספר עבודה
 הלכות פסולי המוקדשין פ"ח ה"ד).

טמא הותר מכללו בעבודת צבור קרבנות הציבור שיש להם זמן קבוע (ראה ר"י קורקוס),
 הריהם דוחים את טומאת המת. שאם הגיע זמנו של אותו קרבן, והיו רוב הקהל שמקריבים
 אותו טמאים למת, או שהיו הקהל טהורים, אבל הכהנים המקריבים היו טמאים למת –
 הרי זה ייעשה בטומאה, ויתעסקו בו הטמאים והטהורים כאחד. וכל קרבן שקרב בטומאה
 – אינו נאכל (חוץ מקרבן פסח). אלא מקטירים ממנו הדברים הראויים להקטרה, והשאר
 נרף. כשאר קדשים שנטמאו. (רמב"ם שם הלכות ביאת המקדש פ"ד ה"י-יב).
פסולי המוקדשין פטורין מן הבכורה מצות בכור אינה נוהגת במוקדשים קודם שיפדו,
 בין קדשי מנחה ובין קדשי בדיק הבית. (רמב"ם ספר קרבנות הלכות בבורות פ"א ה"ה. וראה
 שם פ"ה ה"ח).

ושואלים: ולוקמה [ויעמיד] רב חסדא את הבריייתא כולה כדעת ר' אלעזר בר' שמעון, שאין מרגילים בפסולי המוקדשים, ואף בכור בעל מום בכלל זה! ומשיבים: דילמא [שמא] עד כאן לא שמענו כי קאמר [אומר] ר' אלעזר בר' שמעון התם [שם] שבעל מום עומד בקדושתו, ואסור להרגיל בו, אלא בשאר פסולי המוקדשין,

דאלימי למיתפס פדיונו [שהם תקיפים בקדושתם עד כדי לתפוס את פדיונו] בקדושה. אבל בכור בעל מום, שלא ניתן לפדותו, דלא אלים למיתפס [שאינו תקיף עד כדי לתפוס] את פדיונו בקדושה – שמה לא אינו עומד בקדושתו, ומותר להרגיל בו. ושואלים: וכי ר' אלעזר בר' שמעון לית ליה [אין לו, אינו מקבל] את ההלכה ששינו במשנה בלא חולק, שכל פסולי המוקדשין נמכרין באיטליז ונשקלין בליטרא? אלמא [הרי] שכיון דאיכא רווחא [יש רווח] להקדש – שרי לה [מותר לו] לנהוג מנהג הרווח בפסולי המוקדשים, ומדוע לא יתיר להרגיל בהם לאחר פדיונם? והרי על ידי כך ירוח ההקדש, שיפדו אנשים את הפסולים במחיר גבוה יותר! אמר רב מרי בריה [בנו] של רב כהנא: מה שמשביח בעור על ידי שמפשיט אותו בשלימות – פגם בכשר, שמקצת הכשר הולך לאיבוד בדרך הפשטה זו. והיתיר להרגיל אינו מעלה את ערך הבהמה. במערבא [במערב, בארץ ישראל] משמיה [משמחו] של רבינא אמרי [אומרים] טעם אחר לאיסור להרגיל בפסולי המוקדשים – מפני שנראה כעובד עבודה בקדשים, והרי אסור לעבוד בפסולי המוקדשים. ר' יוסי בר אבין אומר: גזירה שמהא ימתין לשוחטם עד שימצא מי שיצטרך לעור כזה, ובתוך כך יגדל מהן עדרים עדרים, וייכשל באיסור גזיה ועבודה.

– וְלוֹקְמָה כּוֹלָה כְּרַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן! – דִּילְמָא עַד כָּאֵן לֹא קָאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן הֵתֵם, אֶלָּא פְּסוּלֵי הַמוֹקְדָּשִׁין – דְּאֶלִּימֵי לְמִיתְּפַס פְּדִיּוֹנוֹ, אֶבְל כְּכוֹר דְּלֹא אֵלִים לְמִיתְּפַס פְּדִיּוֹנוֹ – לָא. וְרַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן לִית לֵיהּ כָּל פְּסוּלֵי הַמוֹקְדָּשִׁין נִמְכָּרִין בְּאִיטְלִיז וְנִשְׁקָלִין בְּלִיטְרָא? אֶלְמָא: דְּכִיּוֹן דְּאִיכָא רוּחָא לְהַקְדֵּשׁ – שְׂרִי לֵהּ! יְאָמַר רַב מְרִי בְרִיה דְּרַב פְּהֵנָא: מַה שְּׁמִשְׁבִּיחַ בְּעוֹר – פָּגַם בְּכֹשֶׁר. יְבַמְעָרְבָא מְשַׁמְיָה דְּרַבִּינָא אָמְרִי: מְפַנֵּי שְׁנֵרְאָה כְּעוֹבֵד עֲבוּדָה בְּקָדְשִׁים. רַבִּי יוֹסִי בְּר אֲבִין אֹמְרִי: גְּזִירָה שְׁמָא יְגַדֵּל מִהֵן עֲדָרִים עֲדָרִים.

דאלימי למיתפס פדיונו יש בכתיב: דאלימי למיתפס פדיונו. כל פסולי המוקדשין בכתיב: פסולי המוקדשין. ונשקלין בליטרא בש"מ: ונשחטין באיטליז ונשקלין בליטרא כמשנה לעיל לא, א. שרי לה יש בכתיב: שרי ליה רבנן ויש: שרו ליה ובש"מ: שרי לה רבנן הכא נמי כיון דאיכא רווחא להקדש לישרי ליה רבנן. שמשביח יש בכתיב: שהשביח. פגם בכתיב: פגם. מקיזין לו דם בכתיב: מקיזין לו את הדם. רבי שמעון מום בכתיב: רבי אלעזר אומר יקוז אפילו במקום שעושה מום וראה רש"י ורע"ב. ואין מקיזין – בו מום בכתיב: משפט זה חסר. אף במקום בש"מ: יקוז אף במקום וכן ברש"י, ויש בכתיב: יקוז אפילו במקום. ואמרי ליה רבי חייה לבריה בש"מ: ואמרי לה רבי חייה בר אבא לבריה. של תרומה דתני יש בכתיב: של תרומה שנוול בה ספק טומאה דתניא.

א משנה בכור שְׁאָחָזוּ דָם, אָפִילוּ מֵת – אֵין מְקִיזִין לוֹ דָם, דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה. וְחֻכְמִים אוֹמְרִים: יְקִיזוּ, וּבְלֶבֶד שְׁלֹא יַעֲשֶׂה בוֹ מוֹם, וְאִם עָשָׂה בוֹ מוֹם – הֵרִיז זֶה לֹא יִשְׁחַט עָלָיו. רַבִּי שְׁמַעוֹן אֹמְרִי: יְקִיזוּ, אֵף עַל פִּי שְׁהוּא עוֹשֶׂה בוֹ מוֹם.

א משנה בכור שְׁאָחָזוּ דָם, אָפִילוּ מֵת – אֵין מְקִיזִין לוֹ דָם, דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה. וְחֻכְמִים אוֹמְרִים: יְקִיזוּ, וּבְלֶבֶד שְׁלֹא יַעֲשֶׂה בוֹ מוֹם, וְאִם עָשָׂה בוֹ מוֹם – הֵרִיז זֶה לֹא יִשְׁחַט עָלָיו. רַבִּי שְׁמַעוֹן אֹמְרִי: יְקִיזוּ, אֵף עַל פִּי שְׁהוּא עוֹשֶׂה בוֹ מוֹם.

ב גמרא תנו רבנן: יְבַכּוֹר שְׁאָחָזוּ דָם – מְקִיזִין לוֹ אֶת הַדָּם בְּמָקוֹם שְׁאֵין עוֹשִׂים בוֹ מוֹם, וְאֵין מְקִיזִין לוֹ אֶת הַדָּם בְּמָקוֹם שְׁעוֹשִׂין בוֹ מוֹם, דְּבָרֵי רַבִּי מְאִיר. וְחֻכְמִים אוֹמְרִים: אֵף בְּמָקוֹם שְׁעוֹשֶׂה בוֹ מוֹם, וּבְלֶבֶד שְׁלֹא יִשְׁחַט עַל אוֹתוֹ הַמוֹם. רַבִּי שְׁמַעוֹן אֹמְרִי: אֵף נִשְׁחַט עַל אוֹתוֹ הַמוֹם. רַבִּי יְהוּדָה אֹמְרִי: אָפִילוּ מֵת – אֵין מְקִיזִין לוֹ אֶת הַדָּם. מְתָנִי לֵיהּ רַבִּי אֶלְעָזָר לְבְרִיה, וְאָמְרִי לָהּ רַבִּי חֲזִיָּא לְבְרִיה: כְּמַחְלוּקַת פָּאז, כְּפֹךְ מַחְלוּקַת בְּחֻבִית שֶׁל תְּרוּמָה. דְּתַנּוּ: יְחֻבִית שֶׁל תְּרוּמָה שְׁנוּלָד בֶּה סֶפֶק טוּמְאָה, רַבִּי אֶלְעָזָר אֹמְרִי: אִם הֵיְתָה בְּמָקוֹם הַתּוֹרְפָה – יִנְחָנָה בְּמָקוֹם הַמוּצָנֵעַ, אִם הֵיְתָה מְגוּלָה – יְכַסְּנָה. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אֹמְרִי: אִם הֵיְתָה מוּנַחַת בְּמָקוֹם הַמוּצָנֵעַ – יִנְחָנָה בְּמָקוֹם הַתּוֹרְפָה, אִם הֵיְתָה מְכוּסָה – יִגְלַנָּה. רַבִּין גְּמְלִיאֵל אֹמְרִי: לֹא יַחֲדֵשׁ בֶּה דְבָר. רַבִּי מְאִיר – כְּרַבִּי אֶלְעָזָר, וְרַבִּין – כְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, וְרַבִּי יְהוּדָה – כְּרַבִּין גְּמְלִיאֵל.

א משנה בכור שְׁאָחָזוּ דָם, שחלה מחמת ריבוי דם, וצריכים להקז את דמו לרפואה, אפילו מת הבכור אם לא יקוז את דמו – אין מקיזין לו דם, שמה מתוך כך יטיל בו מום, ואסור להטיל מום בקדשים, אלו דברי ר' יהודה. וחכמים אומרים: יקוז לו דם, ובלבד שלא יעשה בו תוך כדי כך מום. ואם עשה בו מום בתוך ההקזה – הרי זה לא ישחט עליו, בגלל מום זה, אלא ימתין לו עד שיפול בו מום אחר. ר' שמעון אומר: יקוז בכל מקרה, אף על פי שהוא עושה בו מום, מפני שאינו מתכוון להטיל בו מום אלא לרפואתו.

ב גמרא בענין ששינו במשנתנו תנו רבנן [שנו חכמים] בכרייתא: בכור שאחזו דם, מקיזין לו את הדם במקום שאין עושים בו מום, ואין מקיזין לו את הדם במקום שעושים בו מום, אלו דברי ר' מאיר. וחכמים אומרים: מקיזים אף במקום שעושה בו מום, ובלבד שלא ישחט הבכור על אותו המום. ר' יהודה אומר: אפילו מת מהמחלה – אין מקיזין לו את הדם. מסופר, מתני ליה [היה משנה לו, מלמד אותו] ר' אלעזר לבריה [לבנו], ואמרי לה [ויש אומרים] שהיה מלמד זאת ר' חייה לבריה [לבנו]: כמחלוקת כאן בכרייתא זו – כך מחלוקת בחבית של תרומה. דתני [ששינו במשנה]: חבית של שמן של תרומה שנוול בה ספק טומאה, ואסור לאוכלה – שמה טמאה היא, ודינה בשריפה, ומצד אחר אסור להשתמש בה לצרכים אחרים, כגון להדליק בה את הנר – שמה טהורה היא, ואינה מתרת אלא באכילה. מה יעשה בה? ר' אליעזר אומר: אם היתה החבית מונחת במקום התורפה [במקום גלוי] שאינה נשמרת בו, ועלולה להיטמא – יניחנה במקום המוצנע, וכן אם היתה חבית זו מגולה – יכסנה. ר' יהושע אומר להיפך: אם היתה מונחת במקום המוצנע – יניחנה במקום התורפה, אם היתה מכוסה – יגלנה, כדי שתיטמא, ויכול להשתמש בה. רבן גמליאל אומר: לא יחדש בה דבר, כלומר, יניחנה כמות שהיא. ויש לומר כי ר' מאיר, האומר שאין מקיזים דם לבכור במקום שההקזה עושה בו מום, סבור כר' אליעזר, האוסר להניח את התרומה במקום שהיא עלולה ליטמא בו. ורבנן [וחכמים], האומרים שמקיזים דם לבכור אף במקום שעושה בו מום, כדי שלא ימות וניתן יהיה ליהנות ממנו [לכשיפול בו מום אחר], סבורים כדעת ר' יהושע, האומר שגורמים טומאה לתרומה, כדי שניתן יהיה להשתמש בה. ור' יהודה, האומר שאין מקיזים כלל דם לבכור, סבור כדעת רבן גמליאל, האומר שאין נוגעים כלל בחבית התרומה כשנפל בה ספק.

א משנה בכור שְׁאָחָזוּ דָם, שחלה מחמת ריבוי דם, וצריכים להקז את דמו לרפואה, אפילו מת הבכור אם לא יקוז את דמו – אין מקיזין לו דם, שמה מתוך כך יטיל בו מום, ואסור להטיל מום בקדשים, אלו דברי ר' יהודה. וחכמים אומרים: יקוז לו דם, ובלבד שלא יעשה בו תוך כדי כך מום. ואם עשה בו מום בתוך ההקזה – הרי זה לא ישחט עליו, בגלל מום זה, אלא ימתין לו עד שיפול בו מום אחר. ר' שמעון אומר: יקוז בכל מקרה, אף על פי שהוא עושה בו מום, מפני שאינו מתכוון להטיל בו מום אלא לרפואתו.

בכור שאחזו דם כו' – נוקק במאי פליגי.

א משנה בכור שְׁאָחָזוּ דָם, שחלה מחמת ריבוי דם, וצריכים להקז את דמו לרפואה, אפילו מת הבכור אם לא יקוז את דמו – אין מקיזין לו דם, שמה מתוך כך יטיל בו מום, ואסור להטיל מום בקדשים, אלו דברי ר' יהודה. וחכמים אומרים: יקוז לו דם, ובלבד שלא יעשה בו תוך כדי כך מום. ואם עשה בו מום בתוך ההקזה – הרי זה לא ישחט עליו, בגלל מום זה, אלא ימתין לו עד שיפול בו מום אחר. ר' שמעון אומר: יקוז בכל מקרה, אף על פי שהוא עושה בו מום, מפני שאינו מתכוון להטיל בו מום אלא לרפואתו.

א משנה בכור שְׁאָחָזוּ דָם, שחלה מחמת ריבוי דם, וצריכים להקז את דמו לרפואה, אפילו מת הבכור אם לא יקוז את דמו – אין מקיזין לו דם, שמה מתוך כך יטיל בו מום, ואסור להטיל מום בקדשים, אלו דברי ר' יהודה. וחכמים אומרים: יקוז לו דם, ובלבד שלא יעשה בו תוך כדי כך מום. ואם עשה בו מום בתוך ההקזה – הרי זה לא ישחט עליו, בגלל מום זה, אלא ימתין לו עד שיפול בו מום אחר. ר' שמעון אומר: יקוז בכל מקרה, אף על פי שהוא עושה בו מום, מפני שאינו מתכוון להטיל בו מום אלא לרפואתו.

א משנה בכור שְׁאָחָזוּ דָם, שחלה מחמת ריבוי דם, וצריכים להקז את דמו לרפואה, אפילו מת הבכור אם לא יקוז את דמו – אין מקיזין לו דם, שמה מתוך כך יטיל בו מום, ואסור להטיל מום בקדשים, אלו דברי ר' יהודה. וחכמים אומרים: יקוז לו דם, ובלבד שלא יעשה בו תוך כדי כך מום. ואם עשה בו מום בתוך ההקזה – הרי זה לא ישחט עליו, בגלל מום זה, אלא ימתין לו עד שיפול בו מום אחר. ר' שמעון אומר: יקוז בכל מקרה, אף על פי שהוא עושה בו מום, מפני שאינו מתכוון להטיל בו מום אלא לרפואתו.

א משנה בכור שְׁאָחָזוּ דָם, שחלה מחמת ריבוי דם, וצריכים להקז את דמו לרפואה, אפילו מת הבכור אם לא יקוז את דמו – אין מקיזין לו דם, שמה מתוך כך יטיל בו מום, ואסור להטיל מום בקדשים, אלו דברי ר' יהודה. וחכמים אומרים: יקוז לו דם, ובלבד שלא יעשה בו תוך כדי כך מום. ואם עשה בו מום בתוך ההקזה – הרי זה לא ישחט עליו, בגלל מום זה, אלא ימתין לו עד שיפול בו מום אחר. ר' שמעון אומר: יקוז בכל מקרה, אף על פי שהוא עושה בו מום, מפני שאינו מתכוון להטיל בו מום אלא לרפואתו.

א משנה בכור שְׁאָחָזוּ דָם, שחלה מחמת ריבוי דם, וצריכים להקז את דמו לרפואה, אפילו מת הבכור אם לא יקוז את דמו – אין מקיזין לו דם, שמה מתוך כך יטיל בו מום, ואסור להטיל מום בקדשים, אלו דברי ר' יהודה. וחכמים אומרים: יקוז לו דם, ובלבד שלא יעשה בו תוך כדי כך מום. ואם עשה בו מום בתוך ההקזה – הרי זה לא ישחט עליו, בגלל מום זה, אלא ימתין לו עד שיפול בו מום אחר. ר' שמעון אומר: יקוז בכל מקרה, אף על פי שהוא עושה בו מום, מפני שאינו מתכוון להטיל בו מום אלא לרפואתו.

א משנה בכור שְׁאָחָזוּ דָם, שחלה מחמת ריבוי דם, וצריכים להקז את דמו לרפואה, אפילו מת הבכור אם לא יקוז את דמו – אין מקיזין לו דם, שמה מתוך כך יטיל בו מום, ואסור להטיל מום בקדשים, אלו דברי ר' יהודה. וחכמים אומרים: יקוז לו דם, ובלבד שלא יעשה בו תוך כדי כך מום. ואם עשה בו מום בתוך ההקזה – הרי זה לא ישחט עליו, בגלל מום זה, אלא ימתין לו עד שיפול בו מום אחר. ר' שמעון אומר: יקוז בכל מקרה, אף על פי שהוא עושה בו מום, מפני שאינו מתכוון להטיל בו מום אלא לרפואתו.

א משנה בכור שְׁאָחָזוּ דָם, שחלה מחמת ריבוי דם, וצריכים להקז את דמו לרפואה, אפילו מת הבכור אם לא יקוז את דמו – אין מקיזין לו דם, שמה מתוך כך יטיל בו מום, ואסור להטיל מום בקדשים, אלו דברי ר' יהודה. וחכמים אומרים: יקוז לו דם, ובלבד שלא יעשה בו תוך כדי כך מום. ואם עשה בו מום בתוך ההקזה – הרי זה לא ישחט עליו, בגלל מום זה, אלא ימתין לו עד שיפול בו מום אחר. ר' שמעון אומר: יקוז בכל מקרה, אף על פי שהוא עושה בו מום, מפני שאינו מתכוון להטיל בו מום אלא לרפואתו.

א משנה בכור שְׁאָחָזוּ דָם, שחלה מחמת ריבוי דם, וצריכים להקז את דמו לרפואה, אפילו מת הבכור אם לא יקוז את דמו – אין מקיזין לו דם, שמה מתוך כך יטיל בו מום, ואסור להטיל מום בקדשים, אלו דברי ר' יהודה. וחכמים אומרים: יקוז לו דם, ובלבד שלא יעשה בו תוך כדי כך מום. ואם עשה בו מום בתוך ההקזה – הרי זה לא ישחט עליו, בגלל מום זה, אלא ימתין לו עד שיפול בו מום אחר. ר' שמעון אומר: יקוז בכל מקרה, אף על פי שהוא עושה בו מום, מפני שאינו מתכוון להטיל בו מום אלא לרפואתו.

א משנה בכור שְׁאָחָזוּ דָם, שחלה מחמת ריבוי דם, וצריכים להקז את דמו לרפואה, אפילו מת הבכור אם לא יקוז את דמו – אין מקיזין לו דם, שמה מתוך כך יטיל בו מום, ואסור להטיל מום בקדשים, אלו דברי ר' יהודה. וחכמים אומרים: יקוז לו דם, ובלבד שלא יעשה בו תוך כדי כך מום. ואם עשה בו מום בתוך ההקזה – הרי זה לא ישחט עליו, בגלל מום זה, אלא ימתין לו עד שיפול בו מום אחר. ר' שמעון אומר: יקוז בכל מקרה, אף על פי שהוא עושה בו מום, מפני שאינו מתכוון להטיל בו מום אלא לרפואתו.

א משנה בכור שְׁאָחָזוּ דָם, שחלה מחמת ריבוי דם, וצריכים להקז את דמו לרפואה, אפילו מת הבכור אם לא יקוז את דמו – אין מקיזין לו דם, שמה מתוך כך יטיל בו מום, ואסור להטיל מום בקדשים, אלו דברי ר' יהודה. וחכמים אומרים: יקוז לו דם, ובלבד שלא יעשה בו תוך כדי כך מום. ואם עשה בו מום בתוך ההקזה – הרי זה לא ישחט עליו, בגלל מום זה, אלא ימתין לו עד שיפול בו מום אחר. ר' שמעון אומר: יקוז בכל מקרה, אף על פי שהוא עושה בו מום, מפני שאינו מתכוון להטיל בו מום אלא לרפואתו.

א משנה בכור שְׁאָחָזוּ דָם, שחלה מחמת ריבוי דם, וצריכים להקז את דמו לרפואה, אפילו מת הבכור אם לא יקוז את דמו – אין מקיזין לו דם, שמה מתוך כך יטיל בו מום, ואסור להטיל מום בקדשים, אלו דברי ר' יהודה. וחכמים אומרים: יקוז לו דם, ובלבד שלא יעשה בו תוך כדי כך מום. ואם עשה בו מום בתוך ההקזה – הרי זה לא ישחט עליו, בגלל מום זה, אלא ימתין לו עד שיפול בו מום אחר. ר' שמעון אומר: יקוז בכל מקרה, אף על פי שהוא עושה בו מום, מפני שאינו מתכוון להטיל בו מום אלא לרפואתו.

א משנה בכור שְׁאָחָזוּ דָם, שחלה מחמת ריבוי דם, וצריכים להקז את דמו לרפואה, אפילו מת הבכור אם לא יקוז את דמו – אין מקיזין לו דם, שמה מתוך כך יטיל בו מום, ואסור להטיל מום בקדשים, אלו דברי ר' יהודה. וחכמים אומרים: יקוז לו דם, ובלבד שלא יעשה בו תוך כדי כך מום. ואם עשה בו מום בתוך ההקזה – הרי זה לא ישחט עליו, בגלל מום זה, אלא ימתין לו עד שיפול בו מום אחר. ר' שמעון אומר: יקוז בכל מקרה, אף על פי שהוא עושה בו מום, מפני שאינו מתכוון להטיל בו מום אלא לרפואתו.

א משנה בכור שְׁאָחָזוּ דָם, שחלה מחמת ריבוי דם, וצריכים להקז את דמו לרפואה, אפילו מת הבכור אם לא יקוז את דמו – אין מקיזין לו דם, שמה מתוך כך יטיל בו מום, ואסור להטיל מום בקדשים, אלו דברי ר' יהודה. וחכמים אומרים: יקוז לו דם, ובלבד שלא יעשה בו תוך כדי כך מום. ואם עשה בו מום בתוך ההקזה – הרי זה לא ישחט עליו, בגלל מום זה, אלא ימתין לו עד שיפול בו מום אחר. ר' שמעון אומר: יקוז בכל מקרה, אף על פי שהוא עושה בו מום, מפני שאינו מתכוון להטיל בו מום אלא לרפואתו.

א משנה בכור שְׁאָחָזוּ דָם, שחלה מחמת ריבוי דם, וצריכים להקז את דמו לרפואה, אפילו מת הבכור אם לא יקוז את דמו – אין מקיזין לו דם, שמה מתוך כך יטיל בו מום, ואסור להטיל מום בקדשים, אלו דברי ר' יהודה. וחכמים אומרים: יקוז לו דם, ובלבד שלא יעשה בו תוך כדי כך מום. ואם עשה בו מום בתוך ההקזה – הרי זה לא ישחט עליו, בגלל מום זה, אלא ימתין לו עד שיפול בו מום אחר. ר' שמעון אומר: יקוז בכל מקרה, אף על פי שהוא עושה בו מום, מפני שאינו מתכוון להטיל בו מום אלא לרפואתו.

- מסורת הש"ס
- א. (כל הענין) תמורה כד, א.
- ב. משנה בבורות לא, א. (ושם סומנו מקבילות).
- ג. ע"ז מחב, תמורה כד, א.
- ד. (בשינויים) ירושלמי תרומות פ"ח ה"ד.
- ה. פסחים יא, א. (חלק, עיי"ש). ירושלמי תרומות פ"ח ה"ד. שם פסחים פ"א ה"ח. תוי"כ ויקרא כב, כא (עיי"ש).
- ו. מנחות נא, ב. תוספתא בבורות פ"ג ז (בחילוף שמות). ילק"ש תורה תנב (כל הענין).
- ז. משנה תרומות פ"ח מ"ח. פסחים טא, כב. ירושלמי פסחים פ"א ה"ח.

- גרסות
- דאלימי למיתפס פדיונו יש בכתיב: דאלימי למיתפס פדיונו.
- כל פסולי המוקדשין בכתיב: פסולי המוקדשין.
- ונשקלין בליטרא בש"מ: ונשחטין באיטליז ונשקלין בליטרא כמשנה לעיל לא, א.
- שרי לה יש בכתיב: שרי ליה רבנן ויש: שרו ליה ובש"מ: שרי לה רבנן הכא נמי כיון דאיכא רווחא להקדש לישרי ליה רבנן.
- שמשביח יש בכתיב: שהשביח.
- פגם בכתיב: פגם.
- מקיזין לו דם בכתיב: מקיזין לו את הדם.
- רבי שמעון מום בכתיב: רבי אלעזר אומר יקוז אפילו במקום שעושה מום וראה רש"י ורע"ב.
- ואין מקיזין – בו מום בכתיב: משפט זה חסר.
- אף במקום בש"מ: יקוז אף במקום וכן ברש"י, ויש בכתיב: יקוז אפילו במקום.
- ואמרי ליה רבי חייה לבריה בש"מ: ואמרי לה רבי חייה בר אבא לבריה.
- של תרומה דתני יש בכתיב: של תרומה שנוול בה ספק טומאה דתניא.
- היתה במקום בכתיב: כמקבילות: היתה מונחת במקום.

- החיים
- בכור שאחזו וכו'
- הקזת דם היא טיפול רפואי שהיה רווח בעולם במשך אלפי שנים. גם בזמן חז"ל היה מקובל הטיפול הזה, הן לבני אדם והן לבעלי חיים. כמעט כל המחלות טופלו בשלב זה או אחר בהקזת דם.
- הקזת דם כיום נותרה כטיפול רק ל Polycythemia vera, מחלה הגורמת לייצור יתר של תאי דם אדומים, אשר הסימפטומים שלה הם דימום מהחניכיים, דימום יתר מחתכים קטנים ואדמומיות העור, וייתכן שלה קוראת המשנה 'יאחזו דם'.

*אפינדור' צ"ל: איפונדוריא, מן הצרפתית העתיקה enfondre – לשלול, מחלת מעיים.

דקעביד בידים — שמטיל צו מוס. הלכך ימות מעממו, ולא יטיל צו מוס. דגרמא בעלמא — שמיניה נמקום התורפה וגורם לה טומאה. כרבי יהושע סבירא ליה — דממיר שיגרוס לה טומאה ומהא ראויה לנף, משניימנה ולא מהא ראויה ללוס. אלא שמה יבא אליהו — ויאמר שלא נעשה זה טומאה. הכל מודים — רנן נמי, אף על גז דפליגי צנכור שאחו דס, דלא הוי המקיף דס מטיל מוס צנעל מוס, דאין לך צנעל מוס גדול הימנו, שהרי ימות — כולו מודו צנעלות, שהמחמץ אחר מחמץ, כגון אס לט האחד צמיחן ואפאה אחר — שניהם חייבין, דכתיב (ויקרא ו'): "לא תאפה חמץ" ו"לא תעשה חמץ" (שם ג), ודרשין צנעלות (נה, 3): אפיה צנעל צל תעשה חמץ, למה ילאת? מה אפיה מיוחדת שהיא מעשה יחידי וחיצין עליה צפני ענמה — אף כל מעשה יחידי. מסרס אחר מסרס — צנעמת חולין נמי, אס כרת האחד הניחש ועדיין הס צניס, וזל חציו ונתקן מן הכיס והשליטן — שניהם חייבין. אם על כורת חייב — דכתיב צמיה: "וצאלכס לא מעשו", על נותק — שנתקן ומשליטן, לא כל שכן? **בבעל מוס** — כגון האי צנור שאחו דס. כל מוס לנפול כל יהיה בו — וקיי ציה "לא יקנה צו", שלא יטיל מוס. ומדוהו ליה למיכתז "מוס", וכתיב "כל מוס" — לרבות אפילו צנעל מוס, שלא יטיל צו מוס אחר. ורבנן סברי — דרשין כוליה קרא "ממיס יהיה לנפול כל מוס לא יהיה צו", דמשמע: ממיס הרואי לנפול אמתי לך דכל מוס לא מטיל צו, אצל צנעל מוס — לא.

תוספות

להביא נותק אחר כורת — פירש בקונטרס: דאם כרת האחד את הביצים ועדיין הס בכיס, ובא חבירו ונתקן מן הכיס והשליטן — שניהם חייבים. וקמ"א רבי: דלקמן בפרק "על אלו מומין" (לט, ב) משמע דנתוק וכרות איתנהו לביצים, בסוף גמרא דחוטין החיצוניות שנפגמו. דקאמר: נתוק וכרות לא הוי מומין, דאם איתנהו. ובההיא שמעתא פירש רש"י: נתוק — ביד לגמרי, אלא שעדיין תלוין בכיס. כרות — בסכין, ועדיין תלוין בכיס ומעוררין קצת. דכרות הוי בציר מנתוק, כדאמר בפירקין דלעיל: להביא נותק אחר כורת. עד כאן לשוננו.

בעל מוס מעיקרו פשיטא דיקלא בעלמא הוא — תימה: לימא דלכבור איצטרך, שיש בו קדושת הגוף ואין לו פדיון! ויש לומר: דניחא לאשכוחי דאיצטרך כל הקדשים. דהכי נמי מצי למימר דאיצטרך לזמן הזה, דלא עבר משום מטיל מוס אפילו בתם. ואפילו למאן דמחייב למטיל מוס בבעל מוס — בזמן הזה גרע, כדקאמר בפרק קמא דעבודה זרה (יג, ב): ולא למיה חזי. אלא משכח שפיר דאיצטרך אפילו בזמן בית המקדש. ומיהו, אף על גב דפרישית דבזמן הזה גרע ממטיל מוס בבעל מוס — אין לתמוה מהא דפסקין לקמן הלכה כרבי שמעון דברייתא, דשרי להטיל מוס בבעל מוס, והתם במסכת עבודה זרה (שם) אסר רבא לקדשים בזמן הזה לנשר פרוטותיה, משום דנראה כמטיל מוס בקדשים. דאף על גב דמטיל מוס בבעל מוס שרי מדאורייתא, מכל מקום מדרבנן מיהא אסור. ולא שרינן הכא אלא משום הקזה.

את ההשוואה הזו דוחים: ממאי [ומה] אתה מוכיח זאת? הרי יש מקום לחלק בין המקרים. דלמא [שמא] עד כאן לא שמענו כי קאמר [אומר] ר' מאיר התם [שם], בככור] שאין מקיזים במקום שעושה בו מוס, אלא משום דקא עביד [שהוא עושה] מוס] בידים, אבל הכא דגרמא [כאן, בחבית, שהוא רק גורם] טומאה לחבית, ואינו עושה מעשה בגופה — כר' יהושע — **ממאי? דלמא עד פאן לא קאמר רבי מאיר התם — דקא עביד בידים, אכל הכא דגרמא — פריי יהושע סבירא ליה! ועד פאן לא קאמר רבי מאיר התם אלא שפמא יבא אליהו ויטהרנה, אכל הכא, דאי שביק ליה מייית — פריי סבירא ליה! ועד פאן לא קאמר רבי מאיר התם, שפמא יבא אליהו ויטהרנה — פריי סבירא ליה! ועד פאן לא קאמר רבי יהודה הכא — דקא עביד בידים, אכל התם, דגרמא — פריי יהושע סבירא ליה! ועד פאן לא קאמר רבן גמליאל התם — דשפמא יבא אליהו ויטהרנה, אכל הכא, דאי שביק ליה מייית — פריי סבירא ליה! ועוד: הכא בקראי פליגי, והכא בקראי פליגי. דאמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: "הכל מודים במחמץ אחר מחמץ — שהוא חייב, דכתיב: "לא תאפה חמץ" ו"לא תעשה"; במסרס אחר מסרס — שהוא חייב, דכתיב: "ומעוף וכתות ונתוק וכרות", אם על פורת חייב, על נותק לא פל שפן? אלא להביא נותק אחר פורת שהוא חייב; לא נחלקו אלא במטיל מוס בבעל מוס, דרבי מאיר סבר: "כל מוס לא יהיה בו", ורבנן סברי: "תמים יהיה לרצון". ורבי מאיר, האי "תמים יהיה לרצון" מאי עביד ליה? — מיבעי ליה למעוטי בעל מוס מעיקרו. — בעל מוס מעיקרו — פשיטא, דיקלא בעלמא הוא! אלא למעוטי פסולי המוקדשין לאחר פדיון; סלקא דעתך אמינא: הואיל ואסירי בגיזה ועבודה — פמומין נמי ליתסרו, קא משמע לך. ורבנן נמי, הקתיב: "כל מוס לא יהיה בו" — לגרמא הוא דאיתי, דתניא: "מוס לא יהיה בו" — אין לי**

ממנת כהונה. ולפיכך, קדושה חלה על כל בכור שנולד, גם אם הוא בעל מוס, והוא אסור בגיזה ועבודה (ראה לעיל ד, א), וכן אסור למוכרו באיטלו ולשקלו את בשרו בליטרא (לעיל א, א), ומשום כך, עומד בעינו האיסור להטיל בו מוס, גם אם אינו ראוי להקרבה.

אורה ההלכה
מחמץ אחר מחמץ כל המנחות הקרבות על המזבח הריחן מצה, וכן שייריהן שאוכלים הכהנים — אין אוכלים אותם חמץ, ואם החמץ את שייריה — לוקה, והמחמץ אחר המחמץ — חייב. ולוקים על כל עשייה ועשייה שבה. כיצד? לשה חמץ, או ערכה חמץ, או קטפה חמץ, או אפאה חמץ — לוקה, שנאמר: "לא תעשה חמץ" ונאמר: "לא תאפה חמץ" — לחייב על כל מעשה יחידי שבה, עשאה חמץ מתחלה ועד סוף — לוקה על כל מעשה מהם. כר' יוחנן. (רמב"ם ספר עבודה הלכות מעשה הקרבנות פ"ב הי"ד—טו.)

מסרס אחר מסרס המסרס אחר המסרס — לוקה. כיצד? הרי שבא אחד וכרת את הגיד, ובא אחר וכרת את הביצים או ניתקן, ובא אחר וכרת את חוטי הביצים. או שבא אחד ומעך את הגיד, ובא אחר וניתקן, ובא אחר וכרתו — כולם לוקים. כר' יוחנן. (רמב"ם ספר קדושה הלכות איסורי ביאה פ"ז הי"א—יג. שו"ע אה"ע ה, יא.)

מטיל מוס בבעל מוס דבר תורה, בכור שנפל בו מוס עובר, מותר להטיל בו מוס קבוע. אבל חכמים אסרוהו. כשיטת חכמים בברייתא, ולפי פירוש הרא"ש, ויש שכתבו כי לשיטת הרמב"ם אין הדברים אמורים אלא במטיל מוס בכהמה שיש לה מוס קבוע, אבל המטיל מוס קבוע בכהמה שיש לו מוס עובר — לוקה (מהר"ט אלגאזי, חזון איש). וראה בעינינו. (רמב"ם ספר עבודה הלכות איסורי מזבח פ"א הי"ח. שו"ע יוד ש"ג, ה.)

מסורת הש"ס
 ח. ראה ירושלמי פסחים שם.
 ט. שבת קיא, א. מנחות נו, א. ילקיש תורה תנב.
 י. ביצה כז, ב. מנחות נו, א. וראה ירושלמי תרומות פ"ח הי"ד, שם פסחים פ"ח הי"א. ילקיש תורה שם.

גרסות
 רבי מאיר התם דקא עביד בידים אבל הכא ברוב כתיבי ובשימי: רבי מאיר הכא אלא דקעביד בידים אבל התם.
 דגרמא בכתיבי: בגרמא. שמה בכמה כתיבי: דשמה. התם שמה יבא אליהו ויטהרנה בשימי מביא נוסח: התם דאי שביק לא פסדא. כרבי אליעזר סבירא להו בכתיבי ועוד נוסף: ועד כאן לא קאמר ר' יהושע התם אלא דגרמא בעלמא אבל הכא דקא עביד בידים כר' מאיר סבירא ליה ובשימי: קאמר ר' יהושע התם דגרמא בעלמא הוא אבל הכא דקא עביד בידים כר' אליעזר סבירא ליה.
 קאמר רבי יהודה הכא דקא עביד בידים אבל התם דגרמא כרבי יהושע סבירא ליה בכתיבי משפט זה חסר.
 דשמה בכתיבי ועוד: אלא שמה.
 והכא בקראי פליגי בכתיבי ועוד מלים אלו חסרות ובשימי: והתם בקראי פליגי.
 אם על כורת חייב על נותק בכתיבי: לא תקריבו אלה לה' ובארכס לא תעשו אם על כורת חייב על נותק ויש בכתיבי: לא תקריבו אלה לה' אם על כורת הוא חייב על נותק.
 לגרמא הוא דאיתי דתניא ברוב כתיבי: לגרמא.

עיונים

כורת ונותק רש"י מפרש כי כורת הוא שחותך את האשכים מחיבורם, ומצדו הורע. ואילו נותק הוא שנתק את האשכים מכיס האשכים. ואילו רבינו גרשום מפרש שכורת הוא זה שחותך את כיס האשכים, ומשאיר את האשכים תלויים, ונותק הוא המנתק את האשכים עצמם. וראה להלן ט, ב. **במחמץ אחר מחמץ** לדיוקם של דברים, אין הכוונה למי שרק גורם לחימוץ נוסף, שהרי כבר הוחמצה העיסה. אלא שכל אחת מן הפעולות שעושים במנחה, לישא עריכה וכו', אם עשאה כשהיא חמץ — הרי זה לוקה (ראה רש"י ורבינו על הרמב"ם שבאורח החלכה). **כל מוס לא יהיה בו** כתב רש"י כי יש לקרוא כאן "לא יקנה צו" ולא "תקנה צו" (כך על פי תוס' יו"ט. ורש"י הציע "לא יקנה" כמו "לא תעשה חמץ"). שהרי יקנה אינו אלא תיאור מצויאות, ולא שייכת כאן כלל לשון ציווי (לבוש יו"ט סימן ש"ג). **ורבנן סברי תמים יהיה לרצון** ואף שאין זה בכלל המומים שמתיר לפדות את הקדשים עליהם, וכן לשחוט את הבכור עליהם, שהרי הוא מוס עובר, מכל מקום לא אסרה התורה להטיל בו מוס, שהרי אין הוא בכלל "תמים יהיה לרצון", שלגביו נאמר "כל מוס לא יהיה בו", ומכל מקום, אין חכמים מתירים לשחוט את הבכור על מוס זה, משום שאסור להטיל מוס גם בבעל מוס עובר, ולא הותר כאן הדבר אלא משום שבלא זה ימות הבכור. ויש לחשוש שאם יתירו לשחוט במקרה זה, יבואו לעשות מוס בככור גם במקרים שניתן לרפאותו בלא עשיית מוס (רא"ש, וראה בעמוד הבא). **למעוטי פסולי המוקדשין לאחר פדיון** ושאל מהר"ט אלגאזי: אם כן, מדוע אסור ר' מאיר להטיל מוס בככור בעל מוס? והרי דינו כדון פסולי המוקדשים שנפדו, שאף הוא מותר באכילה ואסור בגיזה ועבודה! והסביר כי שאר קדשים, כל קדושתם אינה אלא בגלל ההקרבה על המזבח. ולפיכך, משעה שנפל בהם מוס ונפדו, הרי שוב אין בהם חלק למזבח, ולכן אין כלל איסור להטיל בהם מוס. אבל בככור, עיקר קדושתו אינה רק מצד ההקרבה על המזבח, אלא גם משום שהוא

בו קדושת הגוף ואין לו פדיון! ויש לומר: דניחא לאשכוחי דאיצטרך כל הקדשים. דהכי נמי מצי למימר דאיצטרך לזמן הזה, דלא עבר משום מטיל מוס אפילו בתם. ואפילו למאן דמחייב למטיל מוס בבעל מוס — בזמן הזה גרע, כדקאמר בפרק קמא דעבודה זרה (יג, ב): ולא למיה חזי. אלא משכח שפיר דאיצטרך אפילו בזמן בית המקדש. ומיהו, אף על גב דפרישית דבזמן הזה גרע ממטיל מוס בבעל מוס — אין לתמוה מהא דפסקין לקמן הלכה כרבי שמעון דברייתא, דשרי להטיל מוס בבעל מוס, והתם במסכת עבודה זרה (שם) אסר רבא לקדשים בזמן הזה לנשר פרוטותיה, משום דנראה כמטיל מוס בקדשים. דאף על גב דמטיל מוס בבעל מוס שרי מדאורייתא, מכל מקום מדרבנן מיהא אסור. ולא שרינן הכא אלא משום הקזה.

— אין לך מוס גדול מזה, שר' מאיר האוסר להקזי לו דם במקום שעושה בו מוס, מפרשו שלא יעשה (כאילו היה מנוקד: יקנה) בו כל מוס, גם אם היה בו ככר מוס קודם לכן. ורבנן [וחכמים] המתירים להקזי לו דם אף במקום שעושה בו מוס, סברי [סבורים]: הואיל ונאמר תחילה "תמים יהיה לרצון" (שם), הרי זה מלמד שדוקא בתמים יש איסור להטיל מוס, ולא בבעל מוס. ושואלים: ור' מאיר, האי [זה הכתוב] "תמים יהיה לרצון" מאי עביד ליה [מה עושה הוא בו?], ומשיבים: מיבעי ליה למעוטי [צריך אותו כדי למעט] מי שהיה בעל מוס מעיקרו [מתחילתו], לפני הקדשתו, שאינו בכלל איסור זה. ומקשים: בעל מוס מעיקרו פשיטא [פשוט] שמותר לעשות בו מוס אף אחר שהקדישוהו, הלא דיקלא בעלמא [דקל, עץ, ב"ב] הוא, כלומר, לא נתפסה בו קדושת קרבן כלל! אלא למעוטי [למעט] פסולי המוקדשין, קדשים שנפל בהם מוס לאחר שהוקדשו, ונפסלו, לומר שאין איסור להטיל בהם מוס לאחר פדיון. שכן סלקא דעתך אמינא [יעלה על דעתך לומר]: הואיל ואסירי [והם אסורים] בגיזה ועבודה כמו לפני פדיונם — בעשיית מומין נמי ליתסרו [גם כן ייאסרו], קא משמע לך [משמע לנו] שאין איסור על הטלת מוס בהם. ומצד שני שואלים: ורבנן נמי [וחכמים גם כן], מדוע הם סבורים שאין איסור להטיל מוס בקרבן שכבר נפל בו מוס? והכתיב [הרי נאמר] "כל מוס לא יהיה בו"! ומשיבים: כתוב זה לגרמא הוא דאיתי [לגרימת מוס בכהמה המימה הוא בא], שלא זו בלבד שאסור להטיל מוס בכהמת קדשים, אלא גם אסור לגרום שיפול בה מוס. דתניא [ששנויה ברייתא]: ממה שנאמר "מוס לא יהיה בו" — אין לי